

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a patra)

31 ianuarie 2013 *

„Trimitere preliminară — Articolul 267 TFUE — Noțiunea «instanță națională» —
Necompetența Curții”

În cauza C-394/11,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Komisia za zashtita ot diskriminatsia (Bulgaria), prin decizia din 19 iulie 2011, primită de Curte la 25 iulie 2011, în procedura

Valeri Hariev Belov

împotriva

CHEZ Elektro Balgaria AD,

Lidia Georgieva Dimitrova,

Roselina Dimitrova Kostova,

Kremena Stoyanova Stoyanova,

CHEZ Razpredelenie Balgaria AD,

Ivan Kovarzhchik,

Atanas Antonov Dandarov,

Irzhi Postolka,

Vladimir Marek,

Darzhavna Komisia po energiyno i vodno regulirane,

CURTEA (Camera a patra),

compusă din domnul L. Bay Larsen, îndeplinind funcția de președinte al Camerei a patra, domnul J.-C. Bonichot, doamnele C. Toader, A. Prechal (raportor) și domnul E. Jarašiūnas, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul M. Aleksejev, administrator,

* Limba de procedură: bulgara.

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 11 iulie 2012,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru M. Belov, de G. Chernicherska, avocat;
- pentru CHEZ Elektro Bulgaria AD și CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD, de A. Ganev și de V. Bozhilov, avocats;
- pentru guvernul bulgar, de T. Ivanov și de D. Drambozova, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de J. Enegren și de D. Roussanov, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 20 septembrie 2012,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 2 alineatele (2) și (3), a articolului 3 alineatul (1) litera (h) și a articolului 8 alineatul (1) din Directiva 2000/43/CE a Consiliului din 29 iunie 2000 de punere în aplicare a principiului egalității de tratament între persoane, fără deosebire de rasă sau origine etnică (JO L 180, p. 22, Ediție specială, 20/vol. 1, p. 19), a articolului 3 alineatul (5) din Directiva 2003/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă de energie electrică și de abrogare a Directivei 96/92/CE (JO L 176, p. 37, Ediție specială, 12/vol. 2, p. 61), a considerentului (29), a articolului 1 și a articolului 13 alineatul (1) din Directiva 2006/32/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2006 privind eficiența energetică la utilizatorii finali și serviciile energetice și de abrogare a Directivei 93/76/CEE a Consiliului (JO L 114, p. 64, Ediție specială, 12/vol. 2, p. 222) și a articolului 3 alineatul (7) din Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE (JO L 211, p. 55), precum și a articolului 38 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene.
- 2 Această cerere a fost prezentată în cadrul unei proceduri având ca obiect să se stabilească dacă măsura de plasare, în două cartiere locuite în majoritate de membri ai comunității rome din orașul Montana (Bulgaria), a contoarelor pentru măsurarea consumului de energie electrică la o înălțime de șapte metri pe stâlpi situați în exteriorul locuințelor deservite reprezintă o discriminare bazată pe originea etnică și, în cazul unui răspuns afirmativ, să se dispună încetarea discriminării amintite și eventuala obligare a autorilor acesteia la plata unor amenzi.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Articolul 2 alineatele (2) și (3) din Directiva 2000/43 prevede:

„(2) În sensul alineatului (1):

- (a) se consideră că are loc o discriminare directă atunci când o persoană este tratată mai puțin favorabil decât a fost sau ar fi o altă persoană, într-o situație comparabilă, pe baza rasei sau a originii etnice;

(b) se consideră că are loc o discriminare indirectă atunci când o dispoziție, un criteriu sau o practică aparent neutră pune o persoană, de o anumită rasă sau origine etnică, într-o situație specială dezavantajoasă, în comparație cu alte persoane, în afară de cazul în care acea dispoziție, criteriu sau practică se justifică obiectiv, printr-un scop legitim și dacă mijloacele de atingere a acelui scop sunt corespunzătoare și necesare.

(3) Hărțuirea se consideră discriminare în sensul primului alineat, dacă are loc un comportament nedorit legat de rasă sau originea etnică, având drept scop sau efect violarea demnității unei persoane sau crearea unui mediu de intimidare, ostil, degradant, umilitor sau jignitor. În acest context, conceptul de hărțuire se poate defini în concordanță cu legislația și practicile naționale ale statelor membre.”

4 Articolul 3 alineatul (1) litera (h) din Directiva 2000/43 prevede:

„În limitele competențelor conferite Comunității, prezenta directivă se aplică tuturor persoanelor, atât din sectorul public, cât și din cel privat, inclusiv organismelor publice, în ceea ce privește:

[...]

(h) accesul la bunuri și servicii și furnizarea acestora, la dispoziția publicului, inclusiv în ceea ce privește locuința.”

5 Articolul 8 alineatul (1) din directiva menționată prevede:

„Statele membre iau măsurile care sunt necesare, în conformitate cu sistemele lor judiciare, pentru ca, atunci când o persoană care se consideră nedreptățită prin nerespectarea principiului egalității de tratament prezintă, în fața unei autorități sau a altei instanțe judecătorești competente, fapte pe baza cărora se poate prezuma că a avut loc o discriminare directă sau indirectă, pârâtul să fie obligat să dovedească faptul că nu a avut loc o încălcare a principiului egalității de tratament.”

6 Articolul 13 din Directiva 2000/43 prevede:

„(1) Statele membre desemnează un organism sau mai multe organisme pentru promovarea egalității de tratament față de toate persoanele, fără discriminare pe baza rasei sau a originii etnice. Aceste organisme pot face parte din agenții acreditate la nivel național pentru apărarea drepturilor omului sau respectarea drepturilor persoanelor.

(2) Statele membre trebuie să ia măsuri pentru ca în competențele acestor organisme să fie incluse:

- acordarea de asistență independentă victimelor discriminării, în urmărirea plângerilor lor de discriminare, fără a aduce atingere dreptului victimelor și al asociațiilor, al organizațiilor și al altor persoane juridice menționate la articolul 7 alineatul (2);
- desfășurarea unor studii independente privind discriminarea;
- publicarea unor rapoarte independente și formularea de recomandări în orice problemă legată de o asemenea discriminare.”

Dreptul bulgar

- 7 Potrivit articolului 4 din Legea privind protecția împotriva discriminării (Zakon za zatschita ot diskriminatsia, denumită în continuare „ZZD”):

„(1) Este interzisă orice discriminare directă sau indirectă bazată pe [...] apartenența etnică [...]

(2) Există o discriminare directă atunci când o persoană este tratată mai puțin favorabil decât este, a fost sau ar fi tratată o altă persoană, într-o situație comparabilă, pe baza caracteristicilor prevăzute la alineatul (1).

(3) Există o discriminare indirectă atunci când, pe baza caracteristicilor prevăzute la alineatul (1), o persoană este pusă într-o situație mai puțin favorabilă în comparație cu alte persoane, prin intermediul unei dispoziții, a unui criteriu sau a unei practici aparent neutre, în afară de cazul în care acea dispoziție, criteriu sau practică se justifică obiectiv, printr-un scop legitim și dacă mijloacele de atingere a aceluși scop sunt corespunzătoare și necesare.”

- 8 Articolul 9 din ZZD prevede că „[î]n cadrul unei proceduri de protecție împotriva discriminării, atunci când o parte afirmă că a fost victima unei discriminări și prezintă faptele pe baza cărora se poate concluziona că a avut loc o discriminare, pârâtul trebuie să dovedească faptul că nu a avut loc o încălcare a principiului egalității de tratament”.

- 9 Articolul 37 din ZZD prevede că „[n]u este permis să se refuze furnizarea de bunuri sau servicii, să se furnizeze bunuri sau servicii de calitate inferioară sau în condiții mai dezavantajoase pe baza caracteristicilor prevăzute la articolul 4 alineatul (1)”.

- 10 Alineatul (1) din „dispozițiile de completare” a ZZD definesc „tratamentul defavorabil” ca fiind „orice fapt, acțiune sau omisiune care aduce atingere direct sau indirect unor drepturi sau interese legitime”.

- 11 Pe de altă parte, ZZD cuprinde o serie de dispoziții privind Komisia za zashtita ot diskriminatsia (Comisia pentru Protecția împotriva Discriminării, denumită în continuare „KZD”) cu scopul de a preciza, printre altele, compunerea, misiunile și modul de funcționare a acestui organism.

- 12 În această privință, articolul 47 din ZZD prevede:

„[KZD]:

1. constată încălcarea prezentei legi sau a altor legi în materia egalității de tratament și identifică autorul încălcării și persoana vizată;
2. dispune prevenirea sau încetarea încălcării și restabilirea situației inițiale;
3. aplică sancțiunile prevăzute și ia măsuri coercitive de natură administrativă;
4. dă dispoziții obligatorii privind respectarea prezentei legi sau a altor legi în materia egalității de tratament;
5. formulează contestații împotriva actelor administrative adoptate cu încălcarea prezentei legi sau a altor legi în materia egalității de tratament, inițiază acțiuni în justiție și intervine ca parte interesată în cauzele inițiate în temeiul prezentei legi sau al altor legi în materia egalității de tratament;

6. face propuneri și recomandări organelor de stat și locale pentru prevenirea practicilor discriminatorii și pentru anularea actelor adoptate de acestea cu încălcarea prezentei legi sau a altor legi în materia egalității de tratament;
  7. ține un registru public al deciziilor în vigoare și al instrucțiunilor obligatorii pe care le-a adoptat;
  8. își dă avizul cu privire la conformitatea unor proiecte de acte normative cu legislația în materia combaterii discriminării și recomandă adoptarea, modificarea, completarea și abrogarea de acte normative;
  9. furnizează asistență independentă victimelor discriminării, atunci când acestea formulează contestații;
  10. realizează studii independente în materia discriminării;
  11. publică rapoarte independente și face recomandări cu privire la orice chestiune legată de discriminare;
  12. exercită alte atribuții prevăzute în regulamentul care guvernează organizarea și activitatea sa.”
- 13 Articolul 48 din ZZD prevede:
- „(1) [KZD] examinează și soluționează cazurile cu care este sesizată în formațiunile stabilite de președintele său.
- (2) Președintele [KZD] stabilește formațiunile permanente care se specializează în discriminarea:
1. bazată pe etnie și rasă;
  2. bazată pe sex;
  3. bazată pe alte caracteristici prevăzute la articolul 4 alineatul (1).
- [...]”
- 14 Potrivit articolului 50 din ZZD:
- „Procedurile în fața [KZD] se inițiază:
1. printr-o reclamație a persoanelor vizate;
  2. la inițiativa [KZD];
  3. prin plângerile adresate de persoane fizice și juridice sau de organe de stat și locale.”
- 15 Articolul 54 din ZZD prevede:
- „Odată inițiată o procedură, președintele [KZD] atribuie cazul unei formațiuni care desemnează un raportor din rândul membrilor săi.”

16 Articolul 55 din ZZD prevede:

„(1) Raportorul deschide o procedură de investigație în cursul căreia strânge probele scrise, necesare în vederea completei elucidări a circumstanțelor cazului, făcând apel la serviciile angajaților și ale unor experți externi.

(2) Toate persoanele, organele de stat și colectivitățile teritoriale cooperează cu [KZD] în cursul investigației și sunt obligate să furnizeze informațiile și înscrisurile solicitate, precum și să aducă lămuririle necesare.

[...]”

17 Articolul 65 din ZZD prevede:

„În cuprinsul deciziei sale, formațiunea:

1. stabilește care este încălcarea comisă;
2. identifică autorul încălcării și persoana vizată;
3. stabilește tipul și nivelul sancțiunii;
4. dispune măsuri administrative coercitive;
5. constată că nu există o încălcare și respinge contestația.”

18 Potrivit articolului 68 punctul 1 din ZZD:

„Deciziile [KZD] pot fi atacate, potrivit Codului de procedură administrativă, în termen de 14 zile de la data notificării lor persoanelor interesate.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

19 În cursul anilor 1998 și 1999, societățile de stat de distribuție a energiei electrice au plasat într-o serie de cartiere urbane din Bulgaria, care aveau caracteristica de a fi cunoscute drept cartiere locuite în majoritate de membri ai comunității rome, contoare destinate să măsoare consumul de energie electrică la o înălțime de șapte metri pe stâlpi situați în exteriorul locuințelor deservite.

20 O astfel de măsură a fost adoptată, printre altele, în ceea ce privește cartierele „Ogosta” și „Kosharnik” din orașul Montana, care sunt în mod necontestat locuite și în prezent în majoritate de membri ai comunității rome (denumită în continuare „măsura în discuție în litigiul principal”).

21 În urma privatizării sectorului energetic, activitatea de furnizare și de distribuție a energiei electrice în aceste două cartiere a fost preluată între timp, în special, de CHEZ Elektro Bulgaria AD (denumită în continuare „CEB”), societate de furnizare a energiei electrice, și de CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD (denumită în continuare „CRB”), societatea proprietară a rețelelor de distribuție a energiei electrice.

22 Articolul 27 din condițiile generale ale contractului de utilizare a rețelelor de distribuție a energiei electrice a CRB (denumite în continuare „condițiile generale ale CRB”) prevede la alineatul (1) că „instrumentele de măsură comerciale, inclusiv instalațiile de gestiune a tarifelor, sunt puse la dispoziție astfel încât consumatorul să își poată vedea consumul”. Alineatul (2) al aceluiași articol 27 prevede totuși că, „[dacă,] pentru a proteja viața și sănătatea cetățenilor, bunurile, calitatea energiei electrice, continuitatea alimentării, precum și securitatea și fiabilitatea sistemului de furnizare a energiei

electrice, instrumentele de măsură comerciale sunt instalate în spații greu accesibile, întreprinderea de distribuție a energiei electrice este obligată să asigure, pe propria cheltuială, posibilitatea de a realiza un control vizual, în termen de trei zile de la formularea unei cereri scrise de către consumator”.

- 23 Domnul Belov, care se prezintă ca fiind rom, locuiește în cartierul „Ogosta”. Considerând că măsura în discuție în litigiul principal constituie, atât în privința sa, cât și în privința altor persoane de origine romă care consumă energie electrică în cartierul respectiv și în cartierul numit „Kosharnik”, o discriminare întemeiată pe originea etnică, interzisă prin articolul 37 din ZZD, domnul Belov a sesizat KZD cu o cerere la care a anexat o scrisoare de protest semnată de mai mulți locuitori ai cartierelor respective, solicitând KZD să oblige CEB să pună capăt acestei măsuri și să impună sancțiunile prevăzute de ZZD.
- 24 KZD consideră că acțiunea formulată astfel de domnul Belov trebuie calificată drept o reclamație și în același timp drept o plângere în sensul punctului 1 și, respectiv, a punctului 3 din articolul 50 din ZZD. În calitate de locuitor al cartierului „Ogosta” afectat de măsura în discuție în litigiul principal, persoana interesată acționează în nume propriu și are calitatea de reclamant în procedură și, în măsura în care acționează în numele altor locuitori ai aceluiași cartier și ai cartierului numit „Kosharnik”, acesta are calitatea de petent.
- 25 Ulterior, la solicitarea KZD, au fost obligate să intervină în procedură CRB, în calitate de proprietară a contoarelor electrice, precum și Darzhavna Komisia po energiyno i vodno regulirane (Comisia de Reglementare în Domeniul Energiei și al Apei), în calitate de autoritate care a aprobat condițiile generale ale CRB. De asemenea, au mai intervenit diverse persoane fizice, care, în calitate de reprezentanți legali ai CEB și ai CRB, ar fi putut fi sancționate cu amendă în cazul în care s-ar fi dovedit existența unei discriminări.
- 26 În fața KZD, CRB susține, mai întâi, că măsura în discuție în litigiul principal nu poate fi analizată drept o discriminare, din moment ce, în special, ea se aplică fără distincție tuturor locuitorilor cartierelor vizate și din moment ce nicio lege nu prevede un drept sau un interes legitim al utilizatorului de a consulta datele afișate pe contor.
- 27 În continuare, CRB susține că reclamantul din litigiul principal nu a făcut dovada unor fapte care să permită constatarea existenței unei asemenea discriminări, astfel cum impune articolul 9 din ZZD.
- 28 În sfârșit, potrivit CRB, instituirea măsurii în discuție în litigiul principal nu are legătură cu apartenența etnică a consumatorilor celor două cartiere în cauză. Aceasta ar fi, însă, justificată pentru a evita degradarea infrastructurilor și însușirea ilicită de energie electrică care pot pune în pericol, în special, viața și sănătatea cetățenilor, securitatea, dreptul de proprietate și continuitatea furnizării de energie electrică, precum și pentru a evita costurile suplimentare care ar rezulta pentru ceilalți consumatori.
- 29 În ceea ce privește articolul 27 alineatul (2) din condițiile generale ale CRB, KZD arată că, la cererea consumatorului, având ca obiect, astfel cum prevede această dispoziție, efectuarea unui control vizual al datelor afișate pe contoare, CRB este obligată să pună la dispoziție, în termen de trei zile, o platformă de ridicare specială care permite accesul la contoare. În această situație, consumatorul nu ar putea totuși să efectueze el însuși citirea datelor, acestea fiindu-i comunicate de persoanele abilitate să utilizeze platforma de ridicare. De altfel, această măsură nu ar fi fost aplicată în niciun caz concret.
- 30 Posibilitatea prevăzută la articolul 17 punctul 6 din aceleași condiții generale constând în instalarea unui contor de control la domiciliul consumatorului presupune plata unei taxe și, chiar în acest caz, contorul principal rămâne plasat în exteriorul locuinței la o înălțime de șapte metri.
- 31 KZD este de părere că măsura în discuție în litigiul principal constituie o discriminare indirectă bazată pe apartenența etnică, în sensul articolului 4 alineatul (3) și al articolului 37 din ZZD.

- 32 Menționând că dispozițiile ZZD au fost adoptate în special în vederea transpunerii Directivei 2000/43, KZD consideră însă că pentru a putea pronunța o decizie este necesară o interpretare a dreptului Uniunii.
- 33 În această privință, KZD arată, în special, că articolul 4 alineatele (2) și (3) din ZZD coroborat cu alineatul (1) punctul 7 din dispozițiile de completare a ZZD, astfel cum este interpretat de Varhoven administrativen sad (Curtea Administrativă Supremă), implică pentru existența unei discriminări să se fi adus atingere unui drept sau unui interes legitim protejat de lege. Or, nu acesta ar fi cazul dreptului de a avea acces la contorul electric propriu pentru a-l consulta. KZD își pune întrebarea dacă o astfel de interpretare este conformă cu dispozițiile articolului 2 alineatul (2) literele (a) și (b) din Directiva 2000/43.
- 34 Pe de altă parte, KZD arată că, deși articolul 8 alineatul (1) din Directiva 2000/43 a fost transpus aproape în mod literal prin articolul 9 din ZZD, versiunea în limba bulgară a respectivului articol 8 alineatul (1) este diferită de celelalte versiuni lingvistice ale acestei dispoziții. Astfel, versiunea în limba bulgară a respectivei dispoziții ar prevedea că victima trebuie să dovedească fapte de natură să permită „constatarea” existenței unei discriminări, în timp ce celelalte versiuni lingvistice ale acesteia s-ar referi la fapte care ar permite „să se prezume” această existență. Varhoven administrativen sad ar aplica de altfel articolul 9 din ZZD ca pe o regulă generală de probă clasică și deplină, considerând în special că, având în vedere că aceste cartiere, „Ogosta” și „Kosharnik”, nu sunt locuite numai de romi și ținând seama de împrejurarea că motivele care stau la baza măsurii în discuție în litigiul principal nu se bazează pe apartenența etnică a persoanelor pe care le vizează, nu s-ar fi dovedit existența unei discriminări.
- 35 În sfârșit, Varhoven administrativen sad ar fi statuat că, în orice caz, măsuri precum măsura în discuție în litigiul principal sunt necesare și justificate prin prisma obiectivelor legitime urmărite. Or, KZD are îndoieli în privința temeiniciei unei astfel de analize.
- 36 În aceste condiții, KZD a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Cazul supus examinării intră în domeniul de aplicare al Directivei [2000/43] [în speță, articolul 3 alineatul (1) litera (h)]?
- 2) Ce se înțelege prin expresia «tratată mai puțin favorabil» în sensul articolului 2 alineatul (2) litera (a) din Directiva 2000/43 și prin expresia «pune o persoană, de o anumită rasă sau origine etnică, într-o situație specială dezavantajoasă, în comparație cu alte persoane» în sensul articolului 2 alineatul (2) litera (b) din Directiva 2000/43?
- a) Pentru a califica un tratament mai puțin favorabil drept discriminare directă este absolut necesar ca tratamentul să fie mai nefavorabil și prin acesta să se încalce, direct sau indirect, drepturile sau interesele prevăzute în mod expres de lege sau acest tratament trebuie înțeles ca fiind orice formă de comportament (de relație) în sensul larg al cuvântului, care este mai puțin avantajos comparativ cu comportamentul dintr-o situație similară?
- b) Pentru a califica punerea într-o situație deosebit de nefavorabilă drept discriminare indirectă este de asemenea necesar ca aceasta să aducă atingere, direct sau indirect, drepturilor sau intereselor prevăzute în mod expres de lege sau trebuie înțeleasă în sens larg, ca fiind orice formă de punere într-o situație deosebit de nefavorabilă sau dezavantajoasă?
- 3) În funcție de răspunsul la întrebarea 2), dacă, pentru a exista o discriminare directă sau indirectă în sensul articolului 2 alineatul (2) literele (a) și (b) din Directiva 2000/43, este necesar ca tratamentul mai puțin favorabil sau punerea într-o situație deosebit de nefavorabilă să încalce, direct sau indirect, un drept sau un interes prevăzut de lege, atunci,

- a) prevăd dispozițiile articolului 38 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, ale Directivei [2006/32] [considerentul (29), articolul 1 și articolul 13 alineatul (1)], ale Directivei [2003/54] [articolul 3 alineatul (5)] și ale Directivei [2009/72] [articolul 3 alineatul (7)] un drept sau un interes în favoarea consumatorului final de energie electrică de a putea verifica în mod regulat datele afișate pe contorul de energie electrică și pe care să îl poată invoca în fața instanțelor naționale în cadrul unei proceduri precum procedura principală
- și
- b) este compatibilă cu aceste dispoziții o legislație națională sau o practică administrativă desfășurată cu aprobarea comisiei naționale de reglementare în domeniul energiei, conform căreia o întreprindere de distribuție a energiei electrice dispune de libertatea de a instala contoare de energie electrică în locuri greu sau deloc accesibile, ceea ce face imposibile verificarea și monitorizarea în mod personal și regulat de către consumatori a datelor afișate pe contoare?
- 4) În funcție de răspunsul la întrebarea 2), dacă, pentru a exista o discriminare directă sau indirectă, nu este absolut necesar ca un drept sau un interes prevăzut de lege să fi fost încălcat în mod direct sau indirect,
- a) sunt admisibile, în temeiul articolului 2 alineatul (2) literele (a) și (b) din Directiva 2000/43, o legislație națională și o jurisprudență precum cele în discuție în procedura principală, conform cărora, pentru a fi calificate drept discriminare, se impune ca tratamentul mai nefavorabil și punerea într-o situație mai nefavorabilă să încalce, direct sau indirect, drepturile sau interesele prevăzute de lege;
- b) în cazul în care aceste dispoziții nu sunt admisibile, este instanța națională obligată să nu le aplice și să ia în considerare definițiile stabilite în directivă?
- 5) Cum trebuie interpretat articolul 8 alineatul (1) din Directiva 2000/43?
- a) Această dispoziție impune ca victima să facă dovada unor fapte pe baza cărora să se poată constata în mod clar, incontestabil și cert că a avut loc o discriminare directă sau indirectă ori este suficient ca faptele să justifice doar ipoteza/prezumția existenței unei astfel de discriminări?
- b) Împrejurarea că, pe de o parte, numai în cele două zone ale orașului cunoscute drept cartiere de romi contoarele de energie electrică sunt instalate pe stâlpii de electrificare de pe străzi la o înălțime care nu este accesibilă consumatorilor pentru a realiza un control vizual al datelor afișate pe contoare, cu câteva excepții cunoscute din unele părți ale acestor două zone urbane, și că, pe de altă parte, în toate celelalte cartiere ale orașului contoarele sunt amplasate la o înălțime accesibilă diferită care permite realizarea unui control vizual (până la 1,7 m), contoarele fiind în general instalate în locuințele consumatorilor sau pe fațada clădirilor ori pe gardurile înconjurătoare, au drept rezultat faptul că sarcina probei revine pârâtului?
- c) Împrejurarea că în cele două zone ale orașului cunoscute drept cartiere de romi locuiesc nu numai romi, ci și persoane cu o altă origine etnică sau împrejurarea că nu toți locuitorii din aceste două cartiere se caracterizează în realitate ei înșiși ca fiind romi sau faptul că întreprinderea de distribuție a energiei electrice a considerat, pentru motive general cunoscute, că, în aceste două cartiere, contoarele de energie electrică trebuie amplasate la înălțimea de 7 m exclud posibilitatea ca sarcina probei să revină pârâtului?

- 6) În funcție de răspunsul la întrebarea 5):
- a) În cazul în care articolul 8 alineatul (1) din Directiva 2000/43 trebuie interpretat în sensul că o ipoteză/prezumție privind existența unei discriminări este necesară și dacă faptele menționate anterior au drept rezultat faptul că sarcina probei revine pârâtului, care este forma de discriminare care se poate prezuma pe baza acestor fapte (o discriminare directă, una indirectă și/sau o hărțuire)?
  - b) Permit dispozițiile Directivei 2000/43 ca discriminarea directă și/sau hărțuirea să fie justificată prin faptul că se urmărește realizarea unui obiectiv legal prin utilizarea unor mijloace necesare și adecvate?
  - c) Luând în considerare obiectivele legitime invocate de întreprinderea de distribuție a energiei electrice, poate fi justificată măsura aplicată în cele două cartiere în discuție într-o situație în care:
    - în primul rând, măsura se aplică din cauza facturilor neachitate care s-au acumulat în cele două zone urbane și ca urmare a infracțiunilor frecvente săvârșite de consumatori, care afectează sau pun în pericol siguranța, calitatea și funcționarea continuă și lipsită de riscuri a instalațiilor electrice și, în al doilea rând, măsura se aplică în mod colectiv, indiferent dacă consumatorul individual și-a plătit sau nu și-a plătit facturile emise pentru distribuția și pentru furnizarea energiei electrice și indiferent dacă se stabilește că consumatorul individual a săvârșit vreo infracțiune (manipularea datelor afișate pe contorul de energie electrică, racordarea și/sau extragerea și/sau utilizarea ilegală de energie electrică fără ca aceasta să fie contorizată și plătită sau orice alte intervenții asupra rețelei care afectează sau pun în pericol funcționarea sigură, de calitate, continuă și lipsită de riscuri);
    - în legislație și în condițiile generale ale contractului de distribuție sunt prevăzute dispoziții privind răspunderea civilă, administrativă și penală pentru fiecare faptă ilicită similară;
    - clauza prevăzută la articolul 27 alineatul (2) din condițiile generale ale contractului de distribuție, conform căreia întreprinderea de distribuție asigură, la cererea expresă a consumatorului prezentată în scris, posibilitatea ca acesta să verifice datele afișate pe contorul de energie electrică, nu permite în realitate consumatorului să verifice în mod personal și regulat datele care îl privesc;
    - există posibilitatea instalării, în temeiul unei cereri exprese formulate în scris, a unui contor de energie electrică în locuința consumatorului, pentru care se percepe o taxă;
    - măsura în discuție stigmatizează, în mod distinct și manifest, un comportament incorect al consumatorului sub o formă sau alta, având în vedere motivele care stau la baza adoptării acestei măsuri, considerate de întreprinderea de distribuție ca fiind general cunoscute;
    - există alte metode și mijloace tehnice care pot fi utilizate pentru a asigura protecția împotriva intervențiilor asupra contoarelor de energie electrică;
    - reprezentantul în instanță al întreprinderii de distribuție susține că măsuri similare aplicate într-un cartier de romi dintr-un alt oraș nu au putut împiedica în realitate intervențiile respective;
    - o instalație electrică (o stație de transformare) construită în unul dintre aceste cartiere nu pare să fie prevăzută cu dispozitive de securitate și cu contoare de energie electrică?"

Cu privire la competența Curții

- 37 În decizia de trimitere, KZD expune motivele pentru care consideră că are caracterul unei „instanțe” în sensul articolului 267 TFUE. Guvernul bulgar și Comisia Europeană consideră de asemenea că KZD are un astfel de caracter și că, prin urmare, Curtea are competența de a se pronunța asupra întrebărilor preliminare care i-au fost adresate de acest organism. În schimb, CEB și CRB au îndoieli în această privință și susțin, în primul rând, că KZD nu are o competență obligatorie, în al doilea rând, că acest organism nu oferă garanții suficiente de independență și, în al treilea rând, că procedura în curs în fața acestui organism nu este destinată să se finalizeze printr-o decizie cu caracter jurisdicțional.
- 38 În această privință, trebuie amintit cu titlu introductiv că, potrivit unei jurisprudențe constante, pentru a aprecia dacă organul de trimitere are caracterul unei „instanțe” în sensul articolului 267 TFUE, aspect care ține doar de dreptul Uniunii, Curtea ia în considerare un ansamblu de elemente, precum originea legală a organului, caracterul său permanent, caracterul obligatoriu al competenței sale, natura contradictorie a procedurii, aplicarea de către organ a normelor de drept, precum și independența acestuia (a se vedea în special Hotărârea din 14 iunie 2011, Miles și alții, C-196/09, Rep., p. I-5105, punctul 37 și jurisprudența citată).
- 39 În plus, instanțele naționale au competența să sesizeze Curtea numai dacă există un litigiu pendinte pe rolul lor și dacă sunt chemate să se pronunțe în cadrul unei proceduri destinate să se finalizeze printr-o decizie cu caracter jurisdicțional (a se vedea în special Hotărârea din 31 mai 2005, Syfait și alții, C-53/03, Rec., p. I-4609, punctul 29, precum și jurisprudența citată).
- 40 Prin urmare, competența unui organism de a sesiza Curtea trebuie să se stabilească atât în funcție de criteriile structurale, cât și de criteriile funcționale. În această privință, un organism poate fi calificat drept „instanță” în sensul articolului 267 TFUE atunci când îndeplinește o funcție jurisdicțională, în timp ce atunci când exercită alte funcții, în special de natură administrativă, această calificare nu îi este recunoscută (a se vedea în special Ordonanța din 26 noiembrie 1999, ANAS, C-192/98, Rec., p. I-8583, punctul 22).
- 41 În consecință, pentru a stabili dacă un organism național căruia i-au fost conferite prin lege funcții de natură diferită poate fi calificat drept „instanță” în sensul articolului 267 TFUE, este necesar să se verifice care este natura specifică a funcțiilor pe care le exercită în contextul normativ specific în care este chemat să sesizeze Curtea (a se vedea Ordonanța ANAS, citată anterior, punctul 23).
- 42 În ceea ce privește prezenta cauză, trebuie să se arate, prin urmare, că, deși KZD este chemată, în special ca organism însărcinat cu promovarea egalității de tratament vizat la articolul 13 din Directiva 2000/43, să exercite diverse funcții care nu au caracter jurisdicțional, în speță, trebuie să se verifice dacă acest organism poate sau nu poate fi considerat o „instanță” în sensul articolului 267 TFUE din perspectiva funcțiilor pe care KZD le exercită în cadrul procedurii care stă la originea prezentei cereri de decizie preliminară.
- 43 În această privință, reiese de la articolul 50 din ZZD că procedurile care se desfășoară în fața secției KZD care a procedat la prezenta trimitere preliminară își pot avea originea fie într-o cerere a persoanei care se consideră victima unei discriminări, în temeiul punctului 1 din această dispoziție, fie într-o plângere formulată de persoane fizice și juridice sau de organe de stat și locale, astfel cum prevede punctul 3 al aceluiași articol 50, fie, în sfârșit, într-o inițiativă a însăși KZD, în conformitate cu punctul 2 al aceluiași articol.

- 44 În speță, rezultă din aprecierile făcute de KZD, precum cele expuse la punctul 24 din prezenta hotărâre, că acest organism a fost sesizat de domnul Belov atât în temeiul articolului 50 punctul 1 din ZZD, în calitate de persoană direct afectată de măsura în discuție în litigiul principal, cât și în temeiul articolului 50 punctul 3 din ZZD, în măsura în care pretinde că acționează și în numele altor locuitori ai celor două cartiere afectate prin respectiva măsură.
- 45 În considerarea funcțiilor pe care KZD este chemată să le exercite în temeiul unei astfel de sesizări, se impune să se aprecieze, în speță, dacă respectivul organism trebuie calificat drept „instanță” în sensul articolului 267 TFUE.
- 46 În această privință, este necesar să se constate că anumite circumstanțe din rândul celor invocate de CEB și de CRB sunt de natură să ridice îndoieli asupra faptului că procedura desfășurată în cauza principală în temeiul articolului 50 punctele 1 și 3 din ZZD este destinată să se finalizeze printr-o decizie cu caracter jurisdicțional în sensul jurisprudenței amintite la punctul 39 din prezenta hotărâre.
- 47 În primul rând, reiese de la articolul 50 punctul 2 din ZZD că o procedură similară procedurii care a stat la baza prezentei cereri de decizie preliminară ar fi putut la fel de bine să fie inițiată de KZD din proprie inițiativă în raport cu aceleași fapte. Or, din informațiile de care dispune Curtea rezultă că, indiferent de condițiile în care este sesizat acest organism în temeiul articolului 50, respectiv, printr-o reclamație, o plângere sau din oficiu, respectivul organism ar fi chemat să desfășoare o procedură, în esență, similară în cadrul căreia dispune în special de atribuții de investigare extinse pentru a strânge probele necesare elucidării circumstanțelor cazului. Pe de altă parte, rezultatele cu care se finalizează procedurile inițiate astfel prin reclamație, prin plângere sau din oficiu sunt și ele similare și constau în dispoziția de a pune capăt discriminării care ar fi constatată și o eventuală obligare a autorilor acesteia la plata unor amenzi.
- 48 În al doilea rând, nu se contestă că KZD poate, astfel cum a și procedat de altfel în cadrul prezentei cauze, să determine intervenția forțată a altor persoane decât cele indicate nominal de partea care o sesizează cu o reclamație sau cu o plângere, în special atunci când KZD consideră că respectivele părți ar putea purta răspunderea pentru discriminarea invocată de reclamant/petent și/sau li s-ar putea aplica o amendă în acest temei.
- 49 În al treilea rând, este de asemenea necontestat, în temeiul informațiilor prezentate Curții, faptul că, atunci când se introduce o acțiune împotriva unei decizii a KZD adoptate ca urmare a sesizării acesteia în temeiul articolului 50 din ZZD, acest organism are calitatea de pârât în fața instanței administrative chemate să se pronunțe asupra acțiunii respective. Pe de altă parte, în ipoteza în care decizia KZD este anulată de instanța administrativă astfel sesizată, acest organism poate introduce recurs împotriva deciziei de anulare menționate la Varhoven administrativen sad.
- 50 În al patrulea rând, se pare totodată că, din Codul de procedură administrativă rezultă că, astfel cum au susținut în ședință CEB și CRB și cum a confirmat domnul Belov, în cazul unei acțiuni îndreptate astfel împotriva unei decizii a KZD pronunțate în cadrul unei proceduri precum cea din litigiul principal, este posibil ca acest organism să își revoce decizia, dacă partea căreia decizia menționată îi este favorabilă este de acord.
- 51 Ansamblul acestor circumstanțe conduc la concluzia că decizia pe care KZD este chemată să o pronunțe la capătul unei proceduri care urmează sesizării acestui organism în temeiul articolului 50 din ZZD și în special al punctelor 1 și 3 din acest articol se aseamănă, în esență, cu o decizie de tip administrativ și nu are un caracter jurisdicțional în sensul jurisprudenței Curții aferente noțiunii „instanță” înscrise la articolul 267 TFUE.
- 52 Trebuie precizat în plus în această privință că, din moment ce o astfel de decizie a KZD poate fi atacată, astfel cum s-a arătat, cu acțiune la o instanță administrativă a cărei decizie este ea însăși susceptibilă de recurs la Varhoven administrativen sad, existența respectivelor acțiuni judiciare

permite să se garanteze efectivitatea mecanismului de trimitere preliminară prevăzut la articolul 267 TFUE și unitatea interpretării dreptului Uniunii și, în speță, în special a Directivei 2000/43 pe care dispoziția respectivă din tratat urmărește să o asigure. Astfel, potrivit articolului 267 TFUE, asemenea instanțe naționale au facultatea sau, după caz, obligația de a sesiza Curtea cu titlu preliminar atunci când o decizie cu privire la interpretarea sau la validitatea dreptului Uniunii este necesară pentru a pronunța propria hotărâre.

- 53 Trebuie să se arate de asemenea că s-au menționat în fața Curții deciziile pronunțate de Varhoven kasatsionen sad (Curtea Supremă de Casație) la 22 ianuarie 2009 și de Varhoven administrativen sad la 27 octombrie 2010, din cuprinsul cărora rezultă că ZZD a instituit două proceduri alternative și autonome care permit unei persoane care, precum domnul Belov, se consideră victima unui tratament discriminatoriu să solicite încetarea acestuia. În afară de posibilitatea de a iniția o procedură de tip administrativ, precum cea în curs la KZD în cauza principală în temeiul articolului 50 din ZZD, persoana interesată dispune totodată și de posibilitatea de a sesiza Rayonen sad (tribunalul de primă instanță) competent în materie civilă pentru a obține o astfel de încetare, precum și pentru acordarea de eventuale daune interese.
- 54 Constatarea făcută la punctul 51 din prezenta hotărâre fiind suficientă pentru a concluziona că, atunci când este chemată să exercite o funcție precum cea care îi revine în cauza principală, KZD nu are caracterul unei „instanțe” în sensul articolului 267 TFUE, nu este necesar să se examineze dacă KZD îndeplinește celelalte criterii care permit să se aprecieze dacă un organism de trimitere are un astfel de caracter și, în consecință, nu este necesară pronunțarea asupra celorlalte obiecțiuni formulate de CEB și de CRB în această privință (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 decembrie 2010, RTL Belgium, C-517/09, Rep., p. I-14093, punctul 48).
- 55 Din toate cele de mai sus rezultă că, în speță, Curtea nu este competentă să se pronunțe cu privire la întrebările preliminare adresate de KZD.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 56 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a patra) declară:

Curtea de Justiție a Uniunii Europene nu este competentă să răspundă la întrebările adresate de Komisia za zashtita ot diskriminatsia prin decizia de trimitere din 19 iulie 2011.

Semnături